

УДК 378.147:371.382

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ ДІЛОВОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЗАСОБАМИ ДІЛОВОЇ ГРИ

Ю.О. Будас

Анотація. У статті досліджуються можливості ділової гри для навчання майбутніх учителів ділової англійської мови. Імітуючи дії та поведінку персонажів, учасники вирішують ігрові завдання іноземною мовою. Це сприяє формуванню мовленнєвої компетентності студентів, їх професійно орієнтованої комунікативної поведінки.

Ключові слова: ділова гра, ділова англійська мова, мовленнєва компетентність, професійна комунікативна поведінка.

Аннотация. В статье исследуются возможности деловой игры для обучения деловому английскому языку. Имитируя действия и поведение персонажей, участники решают игровые задания используя иностранный язык. Это помогает формировать языковую компетентность студентов, их коммуникативное поведение в зависимости от профессиональной необходимости.

Ключевые слова: деловая игра, деловой английский язык, языковая компетентность, профессиональное коммуникативное поведение.

Annotation. The articles investigates the possibilities of simulation gaming while teaching formal English for teachers-to-be. Using formal speech patterns the participants imitate characters behavior. It helps to develop students' language competence, their professional communicative ability.

Keywords: simulation gaming, formal English, language competence, professional communicative ability.

Постановка проблеми. Нині знання англійської мови є передумовою міжкультурної комунікації, професійної взаємодії з фахівцями зарубіжних країн, отримання нової інформації. Для сучасних фахівців володіння англійською мовою відкриває широкі можливості для кар'єрного зростання, навчання, самореалізації у професії. Саме тому вивчення англійської для професійних потреб є одним із актуальних завдань вищої освіти в Україні. Організація навчання ділової англійської потребує особливої уваги, ретельного планування, удосконалення, застосування дієвих сучасних методів викладання. Одним з таких методів є ділова гра, що визначається науковцями як потужний засіб активізації пізнавальної діяльності студентів. Вона уможливорює моделювання елементів майбутньої професії та дає змогу студентам випробувати на практиці здобуті знання, вміння й навички. Саме тому можливості використання ділової гри для вивчення ділової іноземної мови виявилися в центрі нашої уваги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі підготовки фахівців до ділового спілкування іноземною мовою присвячені численні посібники, статті, наукові дослідження, методичні розробки та рекомендації. Серед науковців, котрі працюють над вирішенням цього питання, варто згадати О.П.Биконю, С.І. Буданова, А.О.Борисову, О.В.Пінську, В.В.Калюжну, О.Й.Букреєву та ін. Посібники та матеріали, створені науковцями, використовуються нині у вищих навчальних закладах та є фундаментом для подальших пошуків і розробки нових матеріалів, здатних покращити підготовку студентів до професійного спілкування іноземними мовами.

Діловій грі як засобу активізації навчального процесу присвячені праці А.Вербицького, Т.Воровки, Н.Дівінської, О.Парубка, В.Платова та багатьох інших. Дослідниками зроблений вагомий внесок в обґрунтування доцільності та перспективності використання ділових ігор у вищій школі. Проведено багато досліджень у напрямі використання ігрових технологій у підготовці економістів, медиків, військових, фахівців МНС, моряків та інших фахівців. Водночас порівняно мало досліджень присвячено діловій грі як засобу вивчення ділової іноземної мови.

Мета статті полягає у визначенні можливостей використання ділової гри під час навчання майбутніх фахівців ділової англійської мови.

Виклад основного матеріалу. До необхідних характеристик сучасних фахівців обов'язково входить володіння принаймні однією іноземною мовою. «Набуття майбутнім фахівцем навичок практичного володіння іноземною мовою в різних видах мовленнєвої діяльності в обсязі тематики, обумовленої професійними потребами; одержання новітньої фахової інформації через іноземні джерела; користування усним монологічним і діалогічним мовленням у межах побутової, суспільно-політичної, загальноекономічної та фахової тематики» [2, с.4] передбачається навчальними програмами

підготовки бакалаврів, спеціалістів і магістрів різного професійного спрямування. Більшість науковців розглядають предмет «Ділова іноземна мова» як викладання іноземної мови для майбутніх фахівців економічного профілю. У розроблених посібниках англійське ділове спілкування є синонімічним до бізнес-спілкування і сприяє розвитку мовленнєвих навичок та обсягу знань про різні види економічної діяльності. Адекватним перекладом цього предмету є «Business English».

Водночас хочемо зауважити, що така назва, а звідси і зміст не підходять для викладання професійно орієнтованої англійської мови майбутнім фахівцям неекономічного профілю, зокрема, педагогів і психологів. Їхні потреби зумовлюються необхідністю застосування іноземної мови для професійного усного та писемного спілкування відповідно до спеціалізації, майбутнього фаху. Вважаємо, що в цьому випадку адекватною назвою є «Ділова (офіційна) англійська мова» або «Formal English». Такий предмет або курс протиставляється вивченню англійської для повсякденних, буденних потреб, пов'язаних із спілкуванням з друзями, під час подорожі і т. ін., тобто загальнонавчальної англійської мови. Його мета – оволодіння іншомовними мовленнєвими вміннями й навичками відповідно до професійних потреб майбутнього фахівця в основних видах – аудіюванні, говорінні, читанні та письмі.

Навчальна дисципліна «Ділова англійська мова» або «Formal English» передбачає оволодіння студентами «іншомовним міжкультурним спілкуванням шляхом формування і розвитку міжкультурної комунікативної компетенції та її складових, що включає, крім мовної та мовленнєвої, соціокультурну і соціолінгвістичну компетенцію. Соціокультурна та соціолінгвістична компетенція передбачають уміння обирати та використовувати мовленнєві форми для здійснення комунікативних намірів у конкретних ситуаціях та вміння враховувати культурні особливості, правила вербальної та невербальної поведінки в типових ситуаціях спілкування» [2, с.7]. Запровадження курсу «Ділова (Formal) англійська мова» зорієнтоване на вирішення проблеми підготовки фахівців, які не просто знають іноземну мову, а мають навички й вміння професійного усного та писемного спілкування, ознайомлені з правилами етикетної комунікативної поведінки. Завдяки цьому вони можуть вирішувати професійні проблеми, зважаючи на культурні особливості країн і використовуючи відповідні лексичні та граматичні структури.

Відповідно до результатів дослідження Б.Холода, О.Тарнопольського та С.Кожушко [7,с.46], навчання мови як засобу спілкування переорієнтовується на навчання культури іншомовного спілкування, комунікативної поведінки. Як результат відбувається формування міжкультурної особистості, здатної спілкуватися іноземною мовою відповідно до норм суспільства співрозмовника. Викладання ділової іноземної мови передбачає впровадження змішаного навчання (blended learning) із використанням інтернет-технологій. Під час організації навчання ділової іноземної мови у вищих навчальних закладах України вчені вказують на такі сучасні тенденції, як «моделювання реального процесу здійснення ділової активності англійською мовою через широке використання ділових ігор (особливо безперервних ігор) та використання навчальних проєктів тобто через так зване експериментальне навчання (experiential learning), або навчання через роблення (learning by doing)» [7,с.46].

Пошуки освітян нині спрямовані на перетворення традиційного навчання в зацікавлене, особистісно зорієнтоване. Замість книжково-фронтального (викладач – підручник – студент) нині надається перевага індивідуально-варіативному (студент – підручник – педагог) навчанню. Самостійно опановуючи певний навчальний матеріал, студент звертається до викладача не просто за знаннями, які можна одержати нині з різноманітних інформаційних джерел, а за думкою фахівця, судженням стороннього, для порівняння власних ідей і зроблених висновків. Викладач при цьому перетворюється на помічника, порадирика, консультанта, що в англійській мові відповідає слову «tutor». Дискусуючи зі студентами, тьютор таким чином не лише виконує свою першочергову функцію, тобто навчає, а розвиває незалежність, самобутність, критичність мислення майбутніх фахівців, креативність, закладає основи демократичного стилю відносин студентів з їхніми майбутніми учнями, одночасно поглиблює власні знання, самоудосконалюється.

Науковці наголошують на необхідності широкого використання інтерактивних методів навчання. Особлива увага приділяється діловим іграм. Часто цей термін вживається як синонімічний до понять «імітаційна гра», «рольова гра», «дидактична гра». Одна й та ж ділова гра може позначатися різними термінами залежно від того, для якої цільової аудиторії вона пропонується. Якщо це гра для майбутніх економістів, то вона так і називається діловою (англійською мовою – business game), іноді – управлінською (management game). Застосування ділових ігор у шкільній освіті та підготовці фахівців некомерційного профілю спричинило плутанину із вживанням цього терміну, оскільки такі ігри не мають нічого спільного з економікою, комерцією чи управлінням. Термін «ділова» («business» або

«management») гра не підходить до її змісту. Науковці почали схилитися до думки, що такі ігри варто називати імітаційними. Тому в сфері політики, міського планування, як правило, використовується саме цей термін – «імітаційна гра» (simulation game) [1, с.4]. Імітаційним, ігровим і колективним методом навчання, під час використання якого створюється певний емоційний настрій, називає ділову гру В. Платов [6]. Л. Іваненко [4] пояснює синонімічність вживання термінів «ділова» та «імітаційна» гра бумом ділових ігор у повоєнний час у США. Деякі вчені розрізняють імітаційно-ділові, організаційно-діяльнісні та організаційно-ділові ігри. Найбільш розповсюдженим і загальним на Заході є термін «simulation» («імітаційна гра», або «ігрова імітація»), хоча єдиної думки з приводу термінології серед науковців досі немає.

За Л. Вишняковою, котра досліджувала можливості ділової гри як засобу вивчення іноземцями російської мови, навчальна ділова гра – це «практичне заняття, яке моделює різні аспекти професійної діяльності тих, хто навчається, і забезпечує умови комплексного використання знань предмету професійної діяльності, які в них є, удосконалення їхньої іншомовної компетенції, а також більш повне оволодіння іноземною мовою як засобом професійного спілкування та предметом вивчення» [5, с.256].

Більшість науковців нині погоджується з А. Вербицьким у його трактуванні поняття «ділова гра». Науковець вважає, що ділова гра є модельним замінником двох реальностей і поєднує риси як навчальної, так і майбутньої професійної діяльності [3, с.132].

Продовжуючи міркування науковців, ми розглядаємо терміни «ділова гра» та «імітаційна гра» як синонімічні. Під час визначення терміну «ділова гра» ми також керувались англійським тлумаченням його аналогу «simulation». Вивчення ділової іноземної мови майбутніми педагогами засобами ділової або імітаційної гри ґрунтується на штучно створеній проблемній ситуації, в якій відтворюються умови майбутньої професійної-педагогічної діяльності. Імітуючи дії та поведінку персонажів, учасники вирішують ігрові завдання іноземною мовою, що опосередковано веде до досягнення педагогічної мети – формування мовленнєвої компетентності студентів, їхньої комунікативної поведінки відповідно до майбутніх професійних потреб.

Найефективнішим є використання ділових ігор під час вивчення тем «Знайомство», «Телефонна розмова», «Світська бесіда», «Наукова конференція», «Засідання» тощо. Наприклад, розробляючи ділову гру з теми «Телефонна розмова», потрібно знати, в яких конкретних професійних ситуаціях вчитель може вести цю бесіду іноземною мовою. За допомогою рольових карток необхідно змодельовати її умови, завдання та кінцеву мету. Припустимо, потрібно запросити на конференцію викладача з ВНЗ сусідньої країни. Учасник гри має відповідно до соціокультурних норм комунікативної поведінки правильно привітатися, представитися, пояснити мету свого дзвінка, отримати необхідну інформацію, залишити повідомлення, попрощатися. В іншого гравця – власна картка з умовами, які зображають можливі перешкоди до порозуміння (поганий телефонний зв'язок), бажання отримати додаткову інформацію щодо термінів проведення конференції, умов проживання і т.д. Такі «телефонні розмови» можна записати на диктофон, прослухати усією групою та обговорити допущені помилки, запропонувати кращі варіанти реплік. Розігрування таких ситуацій допомагає не лише закріпити комунікативні вміння й навички (те, що ми вимовляємо), але й звернути увагу на інтонацію (як ми це вимовляємо, презентуємо).

Висновки. Враховуючи сучасні тенденції навчання ділової іноземної мови, вважаємо, що ділові ігри сприяють формуванню мовленнєвої компетентності студентів, їхньої комунікативної поведінки, що зумовлено необхідністю застосування іноземної мови для професійного усного та писемного спілкування відповідно до спеціалізації, майбутнього фаху.

Література

1. Айламазьян А.М. Актуальные методы воспитания и обучения: Деловая игра / А.М. Айламазьян . – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1989. – 56 с.
2. Биконя О.П. Ділова англійська мова: Навчальний посібник. – Вінниця: Нова Книга, 2010. – 312 с.
3. Вербицкий А.А. Деловая игра как метод активного обучения / А.А. Вербицкий // Современная высшая школа. – 1982. – № 3/39. – С. 129-142.
4. Іваненко Л. Імітаційні ігри – ракурси і перспективи / Л. Іваненко // Вісник національної академії наук України. – 2007. – № 5. – С. 58-67.
5. Настольная книга преподавателя иностранного языка: Справочное пособие / Е.А. Маслыко, П.К. Бабинская, А.Ф. Будько и др. – Мн.: Выш.шк., 1996. – 522 с.
6. Платов В.Я. Деловые игры: разработка, организация, проведение: Учебник / В.Я. Платов. – М.: Профиздат, 1991. – 191 с.
7. Холод Б. Навчання ділової англійської мови та вища освіта в Україні / Б.Холод, О.Тарнопольський, С.Кожушко //Вища школа. – 2006. – №4. – С.46-50.